

VIII.

Actenstücke vom westfälischen Friedenscongresse.

Aus dem Chigi'schen Archive zu Rom mitgetheilt

von

Dr. Florenz Courtual.

Vorbemerkung.

Die Handschriftenbände der Verhandlungen des westfälischen Friedens im Archive Chigi in Rom stellen, so weit ich sie untersucht habe, ein wahres Chaos dar. Weder von einer chronologischen, noch von einer sachlichen Ordnung kann hier die Rede sein, so wenig im einzelnen Bande, wie in der ganzen Sammlung. Alles scheint mehr oder weniger, wie es der Zufall mit sich brachte, gesammelt und geheftet zu sein. Verzeichnisse des Inhalts der einzelnen Bände im Allgemeinen oder der einzelnen Actenstücke gibt es nicht. Es wird freilich ein allgemeines Verzeichniß des Inhaltes aller Bände des Archivs ausgearbeitet; allein dasselbe ist bis jetzt erst bis zum Buchstaben C. vorgerückt, während die hier in Rede stehenden Bände mit Q. R. u. s. w., also den späteren Buchstaben des Alphabets bezeichnet sind. Auf meine Frage, wann das Verzeichniß bis dahin vorrücke, antwortete mir der lebenswürdige zweite Bibliothekar des Archivs, Herr Prof. Egnoni: das könne noch eine Ewigkeit dauern. Ich habe daher den Anfang mit unseren Bänden selbst gemacht.

Es stehen nun aber auch ganz fremdartige Actenstücke in den Bänden, z. B. ein Schreiben des Sultans u. s. w., andererseits finden sich Actenstücke aus dem Mittelalter, so z. B. Wahlakten Ludwigs des Baiern, vor und überhaupt wird zum öftern über die Zeit des 30 jähr. Krieges weit zurückgegriffen, um den Stoff für einen Gegenstand zusammenzustellen. In manchen Fällen steht dann natürlich das Gleichstoffige zusammen. Im ganzen muß man sagen: Fabius Chigi hat eine großartige Thätigkeit entwickelt, um alle möglichen Actenstücke sich zu verschaffen, und zwar auch recht viele geheime. Die Sprache dieser Actenstücke bietet fast das Bild eines Europäischen Congresses; sie sind lateinisch, italienisch, spanisch, französisch und deutsch.

Unter den Druckfachen auch Holländische; Englische erinnere ich mich nicht gesehen zu haben. Das einzige, was nun geschehen ist, ist, daß man die einzelnen Blätter mit durchlaufenden Zahlen versehen hat, wahrscheinlich auch zu dem Zwecke, um Entwendungen schwieriger zu machen; dann hat Fabius Chigi selbst gewöhnlich oben links das Datum des Aktenstückes hingeschrieben. So mag dann der Forscher sehen, wie er sich zurechtfinde; in Sprachen muß er wohl bewandert sein, vor allem aber auch eine ziemliche Kenntniß der damaligen Zeit mit heranbringen. Die erste und hauptsächlichste Schwierigkeit bleibt aber immer der Eintritt in das Archiv, eine ausgedehntere Erlaubniß zu freiem Arbeiten.

Florenz 1868, Januar 21.

Dr. F. Courtual.

1.

Cod. Chis. Q. II. 52, fol. 41.

*Copia literarum Salvii ad Civitatem Ratisbonensem. Hamburgi,
20. Aprilii 1643* ¹⁾.

2.

Cod. Chis. Q. II, 52. fol. 42.

Illustrissimo Principis, Demine observandissime! ²⁾

¹⁾ Dieses Notificationschreiben des schwedischen Gesandten findet sich in dem an Brandenburg-Culmbach gerichteten Exemplare, welches fast nur in den Anredeformeln abweicht, gedruckt bei v. Meiern Westphälische Friedenshandlungen I, 11 f. Rump.

²⁾ Dieses Schreiben des Salvius d. d. Hamburgi die 5 Maij 1643, dessen Empfänger nicht näher genannt wird, ist bis auf wenige Wendungen mit dem vorigen gleichlautend. Der abweichende Schluß lautet wie folgt: Hoc vero Celsitudini Vestrae in antecessum significare debui, ut si pro laudabili suo in Religionis patriaeque libertatem zelo placuerit, sua domus statusque Vota et suffragia spei publicae pacis jungere, et diem sciat, et suos interim ad eum tractatum paret, aliisque, quorum interest, Protestantes Imperij ordines ad idem faciendum benevole cohortetur, pro certo statuens, nisi externa pax Imperij simul et pazi passu cum interna tractetur et coa-

3.

Cod. Chis. Q. II. 52, fol. 45.

Der Papst beauftragt vorläufig den Nuntius Ghigi mit seiner Vertretung bei den Friedensverhandlungen zu Münster.

Rom, 23. Dec. 1643.

Urbanus PP. VIII.

Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum sicut accepimus Civitas Monasteriensis in Westphalia quo conveniatur pro tractanda inter charissimos filios nostros Ferdinandum Regem Romanorum in Imperatorem electum ac utrumque Regem aliosque Principes Christianos pace destinata sit et ideo Dilectus filius noster Martius S. Angeli in foro Piscium Diaconus Cardinalis Ginethus nuncupatus, quem alias ad eosdem Ferdinandum Regem in Imperatorem electum ac utrumque Regem, nec non ad alios Reges et Dilectos filios Nobiles Viros Reipublicae aliosque Principes maioris potentiae eorumque Regna, Provincias, Dominia et loca eis adjacentia coeterasque ad quae eundem Martium declinare contigisset, nostrum et Apostolicae Sedis de Latere Legatum constituimus, ut tractatibus pacis huiusmodi³⁾ nostro nomine et seu uti mediator (*sic*) interveniret, ad praefatam Civitatem Monasteriensem ut tractatibus dae Pacis ut praefertur, interveniat, propediem profecturus sit: hoc ut interim, donec ipse Martius Cardinalis illuc appulerit, non desit

lescat, non modo neutrum solidari sed et hoc insuper a separationis auctoribus peractum iri, ut utraque convulsa Imperium cum exteris acriori bello committatur. Sitne vero bellum novum verus modus mediumque sedandi veteris, decidant hactenus experti. Sac. Regia Matas Sueciae sicut hactenus pro omni bono strenue fortiterque pugnavit, ita imposterumque tractando nihil operae studijque omittet, ut quantum in se fuerit honesta securaque pace Universi potiamur. Deus auctor pacis coepta secundet, ut cuncta cedant Ecclesiae et Reipublicae christianae bono, cujus divinae protectioni Celsnem vestram devote commendamus. Hamburgi die 5^a. Maij A. 1643.

Celsnis Vestrae

obsequentissimus Servitor

J. H. Salvius.

³⁾ Hs. huius moi.

qui tractatibus huiusmodi nostro nomine interveniat, pro ingenti quo tenemur stabiliendae pacis praefatae desiderio providere volentes ac de fraternitatis tuae fide, prudentia, et in gravibus rebus agendis dexteritate plurimum in Domino confisi motu proprio ac ex certa scientia maturaque deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine eidem fraternitati tuae per praesentes committimus et mandamus, ut ad praenominatam Civitatem Monasteriensem te conferas et tractatibus pacis praenominatae nostro nomine et seu uti Mediator intervenias teque interponas, donec et quousque dominus Martius Cardinalis Legatus ad eandem Civitatem appulerit. Nos enim tibi ad praemissa necessariam et quomodolibet opportunam facultatem earundem tenore praesentium concedimus et impartimur (*sic*). In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Decembris MDCXLIII. Pontificatus nostri Anno vigesimo Primo.

M. A. Maraldus.

Venerabili fratri Epo Neritonensi nostro et Apostolicae Sedis ad tractum Rheni et inferioris Germaniae partes Nuncio.

4.

Cod. Chis. Q. II, 52, fol. 46.

Amelia Elisabeth D. G. Landgravia Hassiae, vidua et tutrix an die Deputirten der Reichstände. Castell 1644, Apr. 30.

Illustres Admodum R^{di} Praenobiles Consultissimi etc.

Salute praevia. Innotuit Dnoibus vestris, qualiter ad Tractatus universalis pacis Deputati Plenipotentiarij Regnorum Gallicae et Sueciae, resolutis ex nunc impedimentis, jam tum Monasterium et Osnabrugum, uti ad hunc tractatum deputatos locos feliciter appulerint, adeo ut ibidem realiter ad rem progrediendum sit, Deus optimus concedat gratiam, ut recta intentione hoc negotium inchoetur, et fomes tam diurni ac crudelis belli penitus extinguatur, et non solum in huius nostrae patriae Germanicae Nationis, quam etiam totius christiani Orbis optatam pacem et tot Afflictorum gemitibus et suspirijs diu desideratam tranquillitatem cedat, Nostrarum quod est et⁴⁾ erit virium, om-

⁴⁾ Hs. e.

nimodo ad hoc conatum (*sic*) impendemus, prout Dnoibus vestris nostram pronam et sinceram inclinationem desuper novissimis literis nostris fusius explicavimus, eumque in finem nostros Deputatos cum sufficienti instructione et commissione illac obligare constituimus. Hac fretae confidentia, quod Dnoes vestrae, huic tam necessario et urgenti pacis negotio (unde salus et conservatio S. R. Imperij dependit) eo lubentiori animo adesse studebunt, Siquidem ex parte Regnorum Galliae et Sueciae Dnes vestras ad hoc literis datis humaniter admonitas, gaudio recepi; Quod quidem, uti divina providentia factum, mihi eo maiorem Spem parit, tractatum hunc non absque fructu et sperato effectu successurum, si Franchfurdij modo praesentes congregati DD. Deputati una cum reliquis Statibus isti Tractatui adesse et prudenter cooperari possunt.

Supervacaneum duxerimus, Dnoibus vestris, in quantum ipsarum⁵⁾ praesentia et cooperatio in hoc tractatu tam necessaria quam utilis foret, latioribus significare, Nostro interim exigno iudicio, haec singulariter considerata venient:

1. Si Status Imperij hanc praesentem occasionem Tractatus pacis negligerent eique non interessent, utrum ejus modi conditio in futurum unquam accidere posset?
2. Utrum Status, tali separatione facta, vel ob emansionem seipsos jure pacis et belli privare sibi periculose praeiudicare velint?
3. Si hae Coronae Extraneae, seu ipsorum Deputati, non praesentibus seu assentientibus Statibus, Tractatum pacis inire sive eidem sese immiscere nolint, Utrum non, hoc casu, omnis Spes consequendae pacis recedet et consequenter plurimi, hac spe frustrati, desperationis ansam accepturi sint.

Vel, utrum non antedictae Extraneae Coronae (quorum propositum semper in eo fundatum fuit et in hoc substitit, quod in utilitatem et pro bono publico S. R. Imperij, et in ejus laudabilis fundamentalis constitutionis ac ordinum pristinae libertatis conservationem, usque nunc armis usi fuerint et pronunc utantur) in illum eventum, se omnino hoc negotio abdicabunt, vel saltem, pro assecuratione ipsorum Status, in quo principaliter se fundant, ut Imperium in pristino suo libero Statu restituatur, ad alia duriora media aggredienda animum adicient?

⁵⁾ Am Rande hingefügt: et reliquorum ordinum.

Quibus Extremitatibus et inde subsequentibus damnis (quapropter tandem posteritas, in perpetuum forsitan, quamvis sero nimis dolere et lugere posset) omni meliore modo obviare, quibuscunque Imperij Statibus et fidelibus patriotis incumbit, prae omnibus autem Divina bonitas exoranda, ut dignetur omnium animos taliter inclinare et disponere, quatenus celeriori ac unanimi congressu, hic tam necessarius et toto Christiano Orbi summe utilis pacis Tractatus maturetur, et recto fervore desuper procedatur, Extra dubium ponens, Si ad plenarium progressum et Tractatum realiter perventum fuerit, unus in alterum sincere sese declararit⁶⁾. Et Errores suos quisque sine affectione perpenderit, simul ac qualiter, praedictis damnosis incommoditatibus et prae oculis versantibus tam praesentibus quam futuris calamitatibus, remediendum, Nec non, qua ratione, damnosa S. R. Imperij discordia reparanda, vera unio et concordia redintegranda, Inter Caput et Membra, ac inter ipsa Membra sincera unitas et antiqua germana confidentia stabilienda et quomodo ad dudum ab omnibus desideratam tranquillitatem et universalem perfectam pacem perveniri possit, seposito omni respectu bene perponderetur, non abfuturum, quin accedente divina gratia ad hoc ipsum media aderunt. Quandoquidem Des Vrae super hac consolidatione hamonia universali et tranquillitate instituenda, litteris suis, de dato Franckofurtj 23 Maij Anniproximi praeteriti nobiscum communicare dignatae sint (quibus etiam Regiae (*sic*) Gallicae litterae ad hoc nos invitantes⁷⁾ accesserunt) Sic occasionem nactae sumus sollicitam hanc nostram considerationem et exignam mentis intentionem, in hoc tam necessario et arduo negotio denuo remonstrandj, petendo hanc nostram fidelem et sinceram declarationem aequae interpretari dignentur. Cum recommendatione. Signatum Castell 30. Aprilis 644.

D. Vestrarum

Amelia Elisabeth.

Copia letterarum a dna landegravia Hassiae ad DDnos Deputatos Collegij Electoralis et reliquos Statuum Imperij Francofurti praesentis directarum (auf d. Umschlag).

⁶⁾ Die Worte unus — declararit mit derselben Hand am Rande.

⁷⁾ Ad hoc nos invitantes an den Rand von derselben Hand geschrieben.

5.

Cod. Chis. Q. II. 5¹, fol. 50.

Breve des Papstes Innocenz X. an Fabio Chigi Rom 1644,
October 5.⁸)

6.

Cod. Chis. Q. II. 52, fol. 52.

Informatio qua ratione Dioecesis Neuhausen ad Episcopalem Dioecesisin Wormatiensem pertinens per Dnum Fridericum Comitem Palatinum antehac violenter occupata et quo titulo rursum dicto Episcopatuui restituta sit. Datum Monasterij Westfaliae 1646, Jun. 15.

Imprimis ex publicis S. Rom. Imperij actis et conclusis notorium est, qua ratione Serenissimus felicis recordationis Princeps, Dominus Fridericus Comes Palatinus et Elector, Anno 1565 9. Maij, Regiam Dioecesisin Neuhausen, in Confinibus Civitatis Wormatiensis eoque loci sitam, ubi quondam Imperatores ac Reges Romanorum Aulam seu Residentiam suam habuerunt, una cum Pagis ad eandem Dioecesisin pertinentibus, nec non Superioritate, Jurisdictione, Reditibus, Censibus, alijsque Juribus, bonis et appertinentijs, post conclusam in Imperio Pacem religiosam et publicam, violenter ac de facto invaserit (*sic*), Unde postquam tum temporis regens Episcopus Wormatiensis tam Imperatori Maximiliano gloriosissimae recordationis, quam universis S. Rom. Imperij Electoribus, Principibus ac Statibus, in Comitijs Augustae Vindelicorum Ao. 1566 habitis, violentam ejusmodi invasionem humillime conquestus fuisset, decreta dicto Dno Electori Friderico communicatione, auditisque ejusdem allegationibus, et ulterius ab utraque parte insecutis deductionibus, Remonstrationibus et Probationum momentis rite instructis, Causa haec decisioni Juris submissa atque Electorali Collegio examinanda commissa fuit, qua quidem examinatione facta, porrectoque Caesareae M^{ti} dicti Collegij Electoralis voto, hac super re in supradictis Comitijs Imperialibus concluso, per decisionem Imperialem publi-

⁸) Findet sich bei von Meiern IV. 861 f. Von den Varianten der Abschrift aus dem Chigi'schen Bande mögen bemerkt werden: avertendis für evertendis (Meiern 862, 3. 2) und jam pene Europam für jam Europam (M. 862, 3. 3). Rump.

cam, Sacri Rom. Imperij Electoribus, Principibus ac Statibus Eorundemve Legatis, ac ipsomet Dno Reo (*sic*) praesentibus, in Consessu Imperij publico, Partibus, uti dictum, sufficienter auditis plenissimaque causae cognitione praevia, restitutio plenaria per dictum Dnum Fridericum Electorem Palatinum, tam in Ecclesiasticis quam in politicis facienda serio injuncta, praetereaque inhibitum fuit, ne Dioecesi Episcopali Wormatiensi et Capitulo Neuhausensi, in suis bonis mobilibus et immobilibus, Superioritate aliisque Juribus, Censibus, Reditibus, Decimis et quibuscumque appertinentijs, ulla imposterum inferretur turbatio aut molestia, sed potius possessio vel quasi semper quieta ac pacifica ijs relinqueretur, juxta tenorem sententiae super hoc promulgatae, ipsorumque actorum Imperialium quorum Copia ex Aula seu Cancellaria Caesarea in casum exigentiae facile depromi atque ad manus haberi potest. Quae quidem sententia restitutoria et respective inhibitoria, etsi sine ulla interposita appellatione, Revisione, Supplicatione, aliove remedio suspensivo vel devolutivo, in rem judicatam transierit, vimque ac robur perfectissimum exinde consecuta sit; Attamen eo non attento, subsequentes in Ordine Episcopi, quanquam in omnibus et singulis, ex post facto habitis Comitijs, desuper protestati fuerint, Mandataque executorialia, iteratis vicibus, petiverint et obtinuerint, quin imo et ipse Dnus Elector Palatinus, erga remissionem fructuum perceptorum et percipiendorum ad faciendam restitutionem paratum sese declaraverit, ad Executionis effectum pervenire non potuerunt. Quamobrem cum postmodum ingruentibus motibus Palatinianis, Unionis et Mansfeldicis occupatoque per Exercitum Burgundicum Palatinatu Inferiore, Comites Palatini detentione tam dictae Dioecesis Neuhausen quam Jure super Rhenum a rivulo Roxheimensi (vulgo die *Roxheimer Rinne*) usque ad Torrentem, Zum Stein, Episcopatu Wormatiensi competente, nec non alijs de facto antea occupatis appertinentijs excidissent, Dnus Georgius Fridericus piaae memoriae Episcopus Wormatiensis, conspecta eiusmodi apertura, ex officij sui debito impulsus nec minus ex permissione et instinctu Juris naturalis, Gentium et positivi tam Canonici quam Civilis, Constitutionumque Imperialium Pacis item publicae et religiosae, ad recuperandam animoque et corpore (quantum in ipso fuit, atque extra casum vis majoris licuit [*sic*]) continuandam possessionem dictae Dioecesis Neuhausen, aliorumque Jurium et pertinentiarum, ad Episcopatum Wormatiensem spectantium, merito inductus fuit. Quamvis

autem deinde censis Regimini Hispanico in modum sequestri per Ferdinandum II. Imperatorem glorissimae memoriae, terris ac Ditionibus Inferioris Palatinatus Superintendens pro tempore Claudius de Humge, sub ejusmodi sequestro saepedictam Dioecesin Neuhausen, quasi in confuso comprehensam esse voluerit; Attamen ideo Jus illud ex sententia in rem judicatam prolapsa, semel quaesitum et radicatum, possessioque saepedictae Dioecesis Neuhausen ad Palatinatum minime pertinentis, jam ante legitime recuperata, hac ratione tolli atque auferri non potuit, Attento, quod per Sequestrum possessio non amittitur, notante Gaillio de Arresti c. 12. n. 6. Et Tertius Executionem ejusdem rei super qua semel lata est sententia in possessorio, praesertim et privilegiato Spolij Judicio, impedire non possit, ut per eundem Gaillum s. obs. 70. Quin imo jussu M^{ti}s suae Caesareae ad factam humillimam implorationem, acta omnia denuo in Consilio Imperiali Aulico accurate deliberata suaeque M^{ti} desuper relatum fuit, Quae proinde summa huius rei acquitate perspecta, Caesaream Executionis et Restitutionis Commissionem ad Serenissimam Infantam Isabellam Claram Eugeniam sub dato 13^a. Februarij A. 1627 emanari fecit, sub hisce formalibus:

Quandoquidem sane res isthaec ex Capite Spolij privilegiata, per sententiam decisa sit, indeque ex honoris divini et Conscientiae illaesa conservatione vel maxime dependeat, stante praesertim re judicata ex parte Episcopatus Wormatiensis, Ideo M^{tem} suam tam ex Juris quam Conscientiae dictamine nihil aliud hac in re facere aut statuere posse, quam ut mododicta sententia Executioni mandetur, et praefatus Dnus Georgius Fridericus Epus Wormatiensis in possessionem Dioecesium Neuhausen et Sinzheim immittatur ac restituatur, Attento vel maxime, quod revisio a tali sententia nunquam petita fuerit, sed nec Judicio revisorio locus esse possit eo quod omnium Electorum, Principum ac Statuum Imperij, tam Religioni Catholicae, quam Augustanae Confessioni addictorum, Vota et Consilia super decreta hac restitutione sententiaque, per Imperatorem Maximilianum II. uti profertur, promulgata, intervenerint Quocirca alte memorata Dna Infanta, in vim emanatae Commissionis Caesareae, serio seduloque in hoc incumbat, quatenus supradictae Dioeceses, una cum universis suis appertinentijs, absque mora reddantur ac restituantur atque ita sententia Imperialis (*sic*) tandem aliquando ad Executionis effectum deducatur et Episcopatus Wormatiensis in Jure suo quaesito stabiliatur et manuteneatur.

Verum enim vero praeter haec etiam S. D. N. Urbanus Papa VIII sub dato Romae apud S. Mariam Maiorem Anno incarnationis Dominicae 1626 Nonis Novembr. saepedictam Dioecesim Neuhausen, cum omnibus suis attinentijs, Dioecesi Episcopali Wormatiensi, vigore Bullae Apostolicae desuper erectae, contulit atque incorporavit, ac tali ratione viam apprehendendae possessionis Dno Epo Ejusdemque Dioecesi planam fecit, severissimis Censuris Ecclesiasticis contra quoscunque turbatores praestitutis. Itaque haud longo interiecto temporis spatio, nempe Anno 1634 motibus Suecicis, per Praelium Nordlingense, insecutamque Pacem Pragensem, paulisper conquiescentibus, modernus Dns Episcopus tempore quinquennalis sui Exilij, una cum aliis fidis Imperij Proceribus Coloniae Agrippinae exantlati (*sic*), realem et actuale possessionem saepedicti Dioecesis Neuhausen Anno 1635 coram Notario et testibus per suos ad hoc Deputatos, nomine suo, secundum Juris communis, Constitutionum Imperialium, Pacisque religiosae ac publicae praescripta apprehendi fecit, ut in Instrumento desuper erecto latius continetur, Idque praevio consensu Generalis Commissarii Caesaris Dni Baronis de Walmerode, Cui tum temporis administratio Palatinatus Inferioris concredita erat, facta Renovatori bonorum Ecclesiasticorum Georgio Vogelio, ne Ipse, quo ad hanc Dioecsin et supradictum Jus Rhenanum Roxheimense sese immisceret, expressa ac seria inhibitione, praeterea etiam Caesa^{as} M^{tas} praedictam possessionis recuperationem sub dato Vienna 20. Octob. A^o 1635 clementissime ratificavit, confirmavit in eaque Episcopum et Dioecsin Wormatiensem, sub arctissimis Clausulis inhibitorijs manuteneri jussit, quod Decretum Caesarum Regimini Hispanico rite insinuatum, inque omnem eventum Jura Episcopatus Wormatiensi in rebus supradictis ac alias quoquo modo competentia, jamque realiter possessa, omni meliori modo protestando, appellando, et provocando, quatenus opus, sarta (*sic*) tecta reservata sunt. Ex quibus omnibus luculenter constat, Dominum Episcopum Wormatiensem in possessione sua rite ac legitime recuperata, inque Juribus sibi indubitato competentibus, cum omnibus et singulis suis appertinentijs, nullo dempto, quod et quantum ante tempus deiectionis possessum fuit, juxta tenorem sententiae Imperialis, vigore Jurium praetactorum, et nominatim Pacis Pragensis §. Jedoch nennen Ihre Keyserl. Maytt et §. die Restitution betreffend ic. tuendus ac manutenendus, et respective in omnium eorum, quae tempore deiectionis possidebantur, et pro nunc forsan desiderari possent, plene

ac integre restituendus et immutendus (*sic*) sit, prout Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Nuncius Apostolicus nomine benememorati Dni Episcopi, debita cum obtestatione rogatur, quatenus praepollentem suam operam eo conferre dignetur, ut saepedicta Dioecesis Neuhausen cum omnibus suis appertinentijs apud Episcopatum Wormatiensem permaneat, modernus Dnus Episcopus in sua possessione legitime recuperata manuteneatur, nullatenus vero in ea, sub specie restitutionis integralis Palatinatus inferioris turbetur, aut molestetur, nec praejudicij quicquam, quo adhoc eidem inferri permittatur. Hœc ipsum benememoratus Dominus Episcopus erga Reverendissimam et Illustrissimam Dominationem suam, omni paratissimorum officiorum genere nullo non tempore studebit demereri. Datum Monasterij Westphaliae 15^a. Junij Anno 1646.

(Fortsetzung folgt.)